

ШЫН

№ 20
(17664)

2009 чылдың
февраль 26,
четверг

Садар өртээ
4 рубль.

Иитилел-политиктиг солун • 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

ПУТИННИН ДААЛГАЗЫ- БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА

ТР-ниң баштыңы РФ-тиң
транспорт сайыды-биле
сайгарган

Февраль 20-де Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. Кара-оол Россия Федерациязының Чазааның Күрүне Чөвүлелиниң ээлчеглиг хуралыга киришкен. РФ-тиң Президентизи Д. Медведев удуртуп эрттирген бо хуралга губернаторлардан аңгыда, Федералдыг чазактың 10 сайыды болгаш улуг бизнестин төлээлери, ооң иштинде «Русал» ОК-нын чингине директору Олег Дерипаска киришкен.

Иркутск Чазааның парлалга албанының дыңнатканы-биле алырга, Күрүне Чөвүлелиниң хуралы «Байкал бизнес төп» комплекске эрткен. Экономиканың ажыктыг болгу дег адырынга буураашкын байдалында дуза чедирериниң дугайында айтырыгларны аңаа чугаалашкан.

Февраль 21-де Ш. Кара-оол РФ-тиң транспорт сайыды Игорь Левитин-биле ужурашкан, РФ-тиң Чазааның Даргазы В. Путинниң Ш. Кара-оол-биле хууда ужуражылгазының үезинде берген даалгаларын сайгарып чугаалашкан. Ында республикада агаар оруу-биле пассажирлер сөөртүлгезин катап эгелээр болгаш самолеттар хонар шугумнарны эде чаартып кылырының хуусаазын 2013 чылдан 2011 чылче бээрледир дугайында айтырыгларны ук даалгада киригген.

ТР-ниң Чазааның парлалга албаны.

Зоя НАМЗЫРАЙ

Шагаа-биле!

Эрте шагдан тыва чоннун
Эргилделиг езулалы
Чаңчыл болган байырлалы
Чаагай кежик бодаразын!

Шагаа-биле, шагаа-биле,
бүрүн Тывам!
Шагаа-биле, шагаа-биле,
өргүн чонум!

Тоол шагдан көжүп-дүшкен
Токулчак ак өглеривис,
Инек малым, курай-курай!
Ижер-чиirim элбек болзун!

Шагаа-биле, шагаа-биле,
чалбак чонум,
Чамбы-дипке чаштар
мандып өссүн-өссүн!

Аарыг-аржык арлып-чидип,
Арат-чонум амыразын!
Чамбы-дипке амыр бербес
Чаа-дайын сөнеп турзун!

Шагаа-биле, шагаа-биле,
курай-курай!
Чаагай тайбың мөңгө
шагда делгезезин!

28.12.2008 ч.

ЧАШТАР – МУЗЕЙДЕ

ЭҢ БАШТАЙГЫЗЫ

Тывада эң баштайгы монументалдыг уран чурулганың эгелекчизи Вячеслав Самыяның ат-сураа Кызылдың Южный микрорайонунда тос каът бажыңның ханазында «Ава Тыва» деп улуг ажылының соонда билдингир апарган. Ол То-жу кожуунун Ий суурга башкы Саая Мыңмырович Самыяның өгбүлезинге төрүттүнген. Чажынданна чуруунга ынак болуп өзүп келген. Кызылдың уран чүүл училищезин дооскаш, 1980 чылда ол Москваның Суриков аттыг уран чурулга институтунче киргеш, профессор К.А. Тугеволюдуң монументалдыг уран чурулга мастерскаязынга билиин бедиткен. 1986 чылда доозуп келгеш, ол Тываның бир

дугаар монументалдыг уран чурукчузу болган. Уран чүүл училищезинге ийи чыл башкылаан. 1989-1991 чылдарда Кызыл хоорайның кол чурукчузу турган. 1990 чылдарның ортан үезинден бээр ол солун пейзажтарны, портреттерни чуруп эгелээн. Ол ажылдары дээш «Тыва Республиканың уран чүүлүнүн алдарлыг ажылдакчызы» атка төлөптиг болган. Национал музей чурукчунун 50 харлаанынга тураскаадып, ооң чогадыкчы ажылының делгелгезин организаастаан. Делгелге-ужуражылга үезинде юбилярга ТР-ниң культура болгаш информация политиказының сайыдының оралакчызы Н.П. Герман, Кызыл хоорайның мэриязындан

Шагаага уткуштур болгаш Шагаа байырында Тываның Национал музейинге хөй-ле солун хемчеглер эрткен. Февраль 19-та бо кайгамчык улуг болгаш чараш культура өргээзинге Кызыл хоорайның уруглар садтарының бичии чаштары аалдап кээп чораан. Уруглар музейге экскурсиялавышаан, музей ажылдакчылары-биле кады Шагааны байырлаан. Эге баштайында чаштарга Шагаа деп чүл, ону канчаар байырлаарыл, ол байырлал канчал тывылганыл дээр ышкаш айтырыгларны ажылдакчылар тайылбырлап берген. Национал езу-чаңчылдарны ыдыктап сагырынга уругларны бичизинден кижизидеринге ол ужуражылга кайгамчык дээштиг болганы чугаажок.

Бурган башкы бир катап Чаа чыл байырынче делегейниң бүгү дириг амытаннырын чалап, улуг суй белекти аазаан. Аңаа келген он ийи дириг амытаннырга ол аң бурзунге бүдүн чылды белекке бергенин биллип алгаш, уруглар ол аңнар болуп «хуулуп» алгаш, оюн-тоглааны эгелээн. Аңаа Кызылдың № 33 уруглар садының бичии уруглары идепкейлиг киришкен. Оларның костюм-маскалары-даа чараш болган. Уруглар ак ой Күске чылы-биле байырлажып, өөрүшкү, каткы-хөг-биле үдээн. Оон соонда сарыгзымаар чер өңнүг Инек чылын ыры-шоор, тывызыктар, үлгер домактар-биле байыр чедирип уткаан. Улаштыр уруглар тыва улустун оюннарын ойнаан: тевек, кажык, аскак-кадай, чинчи-шуру...

Соок кыштың хуусаазы доступ, чылыг-чырык частың кел чыдарынга чаштар өөрүп тараан.

Б.Т. Хертек, Тываның Чурукчулар эвилелинден Д.Х. Дойбу-Хаа олар байыр чедиргеш, чурукчунун ажыл-чорудулгазынга бедик үнелелди берген. Оон ажылдарының аразында улуг монументалдыг чуруктарындан аңгыда эртемденнер М.Б. Кенин-Лопсан, М.Х. Маңнай-оол, Москва хоорайның мэри Ю.М. Лужков, хөөмейжи К.К. Ховалыг дээш, өскелерниң-даа портреттерин онзалап демдегледип, моон соңгаар-даа чогадыкчы чедиш-киннерни салым-чаянныг чурукчуга оон мөгейкичлери күзээн.

Светлана ДАЧЫН-ХӨӨ.

Ай-кыс МАСПЫК-ООЛДУҢ
тырттырган чуруктары.

НАЙЫСЫЛАЛ – ШАГАА БАЙЫРЫНДА

Найысылал Кызыл чоннун ынак байырлалы — Шагаа байырын калбаа-биле демдегледип эрттирген. Чылдан чылче салгал дамчып келген бо байырлал улам ханы уткалыг болуп, чогадыкчы байдалга эртип турары өөрүнчүг. Ынчалза-даа өскерилге чок, сагып келген езу-чаңчылдар биез хевээр ыдык болуп артпышаан. Шагаа бүдүүзүндө улус чон аал-оранын, бажың-балгадын арыглап-аштап, идик-хевин болгаш эт-севин кактап, арыглап, байырлалдың чаагай аыш-чемин баш удур белеткеп, чай чок-ла турганы чугаажок. А Шагаа дүнезинде найысылалда турар бүгү хүрээлерге ыдык бурганнардан ачы-буян дилээн, чыл чаагай болуп, хай-бачыт болгаш бүгү-ле багай чүүлдерден камгалап, чылды өттүр кадагалаарын дилээн мөргүл номчулгалары болгулаан. Чаа чыл сарыгзымаар чер өңнүг Инек чылын Дөгээ даанга саң салырының езулалы-биле уткаан. Оон аңгыда Енисей кыдыныңа, оон оң талазында субурган чанынга Тываның хамнары хамнаашкын езулалын кылган.

«Шагаа—2009» улуг байырлал Арат шөлүңгө дүшү үезинде эгелээн. Тыва национал тон-хевин кеткен улуг-бичии кижилер-ле хөй. Ында-мында бөлүгледип алган тыва улустун янзы-бүрү оюннарын ойнаан: тевектээн, аът шалбалаан, күжүн шенешкен, чуңгулаан. Сайгарлыкчылар тыва чөмнериниң дээжин делгеп, садыглаан: ужа-төштен эгелээш, боова-боорзак, тыва далган, чинге-тараа, изиг сүттүг шай дизе-ле, чүнү чок дээр.

В.Көк-оол аттыг хөгжүм-шии театрынга, С.Пюрбю аттыг Улусчу чогаадылга бажыңыга Шагаа байырлалы чаңчыл езугаар дыка солун эрткен. Аңаа янзы-бүрү мөөрейлер уламчылаан. Ылангыя аас чогаал мөөрейиниң киржикчилериниң күүселделериниң шынары чылдан чылче бедип ораны илден болгаш киржикчилериниң саны база оранчок өскен. Шаңнал-мактал, суй белектер-даа арбын болган.

Тыва чоннун кандыг-даа байырлалы хүреш чокка эртер эвес. Шагаада база ындыг, хөйүнү сонуургалын хүреш деп чараш оюнувус хаара тудуптар. Бо удаада чаа, чараш спорткомплекси «Сүбедейге» республиканың бирги чери дээш хүреш маргылдаазы болуп эрткен. Оон аңгыда «Тайга» станциязынга уругларның болгаш элээдилерниң олимпийжи курлавырларының спортчу школазы эрес-кашпагайларның янзы-бүрү мөөрейлерин организаастап эрттирген.

Шагаа байырлалы өгбелеривистин чаңчылын езугаар ам-даа ай дургузунда уламчылаар. Хүрээлерге мөргүл номчулгалары март 10-га чедир болур.

Бо бүгү байырлал хемчеглеринге хамаарыштыр бистин корреспондентилеривистин репортажтарын, чүүлдерин «Шынын» дараазында үндүрүлгезинден делгереңгей-биле номчуп болур силер, хүндүлүг номчукчу.

Светлана БАЛЧЫР.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛЫ

«Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырының дугайында

2008 чылдың декабрь 25 №796 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың 2006 чылдың июль 13-те «Тыва Республикага «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсыр чурумунун болгаш негелделеринин дугайында» №1891 ВХ-1 Хоойлузунга дүүштүр Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. ССРЭ-ниң, Россия Федерациязының, Тыва Республиканың Чазак шаңналдарын болгаш күш-ажылынга ачы-хавыязы дээш ведомство демдектерин алган улуска «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсыр:

Кызыл хоорайдан — 121 хоочуннарга (№1 капсырылга);

Ак-Довурак хоорайдан — 3 хоочуннарга (№2 капсырылга);

Барыын-Хемчик кожуундан — 9 хоочуннарга (№3 капсырылга);

Бай-Тайга кожуундан — 10 хоочуннарга (№4 капсырылга);

Чөөн-Хемчик кожуундан — 39 хоочуннарга (№5 капсырылга);

Кызыл кожуундан — 30 хоочуннарга (№6 капсырылга);

Каа-Хем кожуундан — 9 хоочуннарга (№7 капсырылга);

Мөңгүн-Тайга кожуундан — 5 хоочун-

нарга (№8 капсырылга);

Өвүр кожуундан — 27 хоочуннарга (№9 капсырылга);

Бии-Хем кожуундан — 4 хоочуннарга (№10 капсырылга);

Сүт-Хөл кожуундан — 5 хоочуннарга (№11 капсырылга);

Таңды кожуундан — 15 хоочуннарга (№12 капсырылга);

Тес-Хем кожуундан — 4 хоочуннарга (№13 капсырылга);

Тожу кожуундан — 17 хоочуннарга (№14 капсырылга);

Улуг-Хем кожуундан — 15 хоочуннарга (№15 капсырылга);

Эрзин кожуундан — 9 хоочуннарга (№16 капсырылга);

Чаа-Хөл кожуундан — 9 хоочуннарга (№17 капсырылга);

Чеди-Хөл кожуундан — 12 хоочуннарга (№18 капсырылга) тыпсыр.

2. Бо доктаалды «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарынга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызы Ш.ИРГИТ.

Тыва Республиканың Чазаның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №1 капсырылга

Тыва Республиканың Кызыл хоорайының талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлептиг болган кижилерниң Д А Н Ъ Ы Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Адар-оол Дандар-оолович Айызан	1967	«Ажыл-албанынга шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының III чергениң медалы, 10.11.2003ч., №1020.	20
2.	Пальма Хертек-овна Амбаржи	1959	«2002 чылдың Бүгү-россияның чурттакчы чонун чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Россия Федерациязының Федералдыг күрүне статистика-зының албанының херек демдээ, 17.09.2003ч., №370.	26
3.	Геннадий Прокопьевич Андросов	1953	«Милицияның тергенини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 29.03.1995ч., №251.	29
4.	Людмила Васильевна Ахметова	1958	«Харылзааның мастери» Россия Федерациязының Информация технологияларының болгаш харылзаа яамызының хүндүлүг ады, 04.04.2008ч., №30-п.	30
5.	Екатерина Степановна Ананьина	1919	«1941-1945чч. Ада-чуртун Улуг дайынынга шыл-гараңгай күш-ажылы дээш» медаль, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлыы, 29.10.1946ч., Д №0370176.	27
6.	Саяна Очуровна Бады	1971	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	19
7.	Екатерина Григорьевна Баранова	1951	«Россияның Күрүне бүрүткелин хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш база Россияның Хүнү-биле хол-баштыр» Россия Федерациязының Юстиция яамызының Хүндүлел бижии, 09.06.2008ч., №70-н.	36
8.	Людмила Виктор-овна Бланк	1958	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажилдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының херек демдээ, 03.10.2006ч., ОО №115878.	28
9.	Галина Александр-овна Богусова	1957	«Россияның Профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 24.11.2004ч., №8.	32
10.	Раиса Анатольевна Брицкая	1959	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажилдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының херек демдээ, 08.08.2000ч., №10-91.	34
11.	Тамара Ивановна Балаганова	1942	«Профэвилел кежигүннеринин болгаш адырның ажилдакчыларының сонургалдарын болгаш профессионал, социал-күш-ажылчы эргелерин кам-галаар талазы-биле идепкейлиг болгаш хөй чыл-дарда ажылы дээш» Россияның хөмүр-даш үлетпүрүнүн ажилдакчыларының хамаарышпас профэвилелиниң Хүндүлел бижии, 07.12.2007ч., №6.	46
12.	Владимир Леонид-ович Вержбицкий	1937	Россия Федерациязының Иштики херектер яамы-зының «Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» медалы, 05.06.2002ч., №542.	33
13.	Александр Сер-геевич Волкогонов	1958	«Россияның чаңгыс аай энергетика системазын хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш» «Россияның ЧАЗС» Россияның энергетиканың болгаш элек-трификацияның ажык акционерлиг ниитилелиниң Хүндүлел бижии, 05.12.2005ч., №98-п.	32
14.	Надежда Демьян-овна Васильева	1952	«Россияның Хамааты авиациязының 80 чылы» Россияның хамааты авиациязының Күрүне алба-нының юбилейлиг медалы.	39
15.	Нина Феликсовна Галацевич	1954	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 29.07.2008ч., №1320-н.	32
16.	Владимир Андрее-вич Гавриленко	1954	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федера-циязының Иштики херектер яамызының медалы,	32

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
17.	Олег Сергеевич Донгул-оол	1958	05.06.2002ч., №542. Россия Федерациязының Транспорт яамызының «Хамааты авиациязының 85 чылы» тураскаал демдээ, 29.12.2007ч., №4603.	33
18.	Татьяна Дмитри-евна Дьячкова	1957	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федера-циязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	25
19.	Эртинэ Сүлдем-ович Донгак	1943	«Россияның Профэвилелдеринин 100 чылы» Рос-сияның хамаарышпас профэвилелдер федерация-зының юбилейлиг медалы, 24.11.2004ч., №8.	38
20.	Кара-оол Тюлюш-евич Допчун-оол	1948	«Шылгарангай күш-ажылы дээш» Тыва Республи-каның медалы, Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Чарлыы, 26.06.2008ч., №136.	27
21.	Алла Григорьевна Дорожкина	1958	«Шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының херек демдээ, 12.07.2001ч., №002169.	31
22.	Иван Павлович Де-менев	1953	«Агаар транспортунун тергенини» Россияның агаар транспортунун федералдыг албанының херек демдээ, 26.04.2000ч., №280/к.	34
23.	Галина Георгиевна Донгак	1939	«Кадык камгалал адырында ачы-хавыязы, хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 17.04.2008ч., №489-н.	49
24.	Валентина Маң-най-ооловна Дыр-тык-оол	1955	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федера-циязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	35
25.	Елена Владимир-овна Дьякова	1959	«Кадык камгалалының тергенини» Россия Федера-циязының Иштики херектер яамызының херек демдээ, 17.04.2008ч., №489-н.	25
26.	Александр Ми-хайлович Жданов	1953	«Төлептиг ажил-албаны дээш» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының III чергениң медалы, 05.10.1982ч., №385.	34
27.	Надежда Василь-евна Завьялова	1957	«Кадык камгалал адырында ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Рос-сия Федерациязының Кадык камгалал болгаш соци-ал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 16.05.2008ч., №66-н.	28
28.	Василий Иванович Золотухин	1954	ССРЭ-ниң Орук транспортунун яамызының «ССРЭ-ниң ДОСААФ-тың хүндүлел демдээ», 18.10.1979ч., №32029.	37
29.	Ольга Гасангар-овна Золотухина	1959	Россия Федерациязының Хамааты камгалал херектеринин, онза байдалдар болгаш бойдус халаптарының уржуктарын узуткаар талазы-биле яамызының «Хүндүлел демдээ», 04.12.2006ч., №744.	29
30.	Сергей Валентин-ович Зорин	1962	«Хүндүлүг радист» херек демдээ, Россияның теле-видение болгаш радио дамчыдылганының тала-зы-биле федералдыг албанының херек демдээ, 23.03.1978ч., №24.	33
31.	Валентина Игнатъ-евна Зайцева	1940	«1977 чылда социалистиг чарыштарның тиелек-чизи» ССРЭ-ниң Камгалал яамызының херек демдээ, 23.03.1978ч., №24.	33
32.	Евгений Василь-евич Иванов	1954	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федера-циязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	21
33.	Дмитрий Проко-пьевич Иванов	1952	«Парлалга адырынга хөй чылдарда үре-түнелдиг күш-ажылы база бедик профессионал мергежили дээш» Россия Федерациязының Куль-тура болгаш массалыг коммуникация яамызының Хүндүлел бижии, 15.07.2008ч., №144-п.	35
34.	Василий Сергее-вич Ильин	1950	«Үнелиг металлдар болгаш үнелиг даштар адыры-ның күш-ажылдың хоочуну» Россия Федерация-зының Саң-хөө яамызының херек демдээ, 29.10.2007ч., №558.	32
35.	Леонид Валерь-евич Кара-оол	1958	«Эрес-дидим чоруу дээш» медаль, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлыы, 12.11.1987ч., К №708788.	32
36.	Николай Кузьмич Ковышкин	1953	«Хамааты авиациязының 85 чылы» Россия Федерациязының Транспорт яамызының хүндүлел демдээ, 24.01.2008ч., №57.	34
37.	Любовь Борисов-на Ковышкина	1959	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Рос-сияның Хамаарышпас профэвилелдер федерация-зының юбилейлиг медалы, 24.11.2004ч., №8.	27
38.	Василий Степан-ович Контарев	1935	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 29.07.2008ч., №1320-н.	35
39.	Галина Никола-евна Кузнецова	1957	«Агроүлетпүр комплекзинге кадрлар белеткээр системага хөй чылдарлыг ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Көдээ ажил-агыл яамызының Хүндүлел бижии, 29.01.2003ч., №229-н.	31
40.	Борис Комбуевич Куулар	1956	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федера-циязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	30
41.	Владимир Дор-жапович Куулар	1957	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы, албан ажил-чорудулгазында чедип алган бедик көргүзү-лери, күш-ажылчы хүлээлгелерин үлгерлиг күү-сеткени дээш» Россияның Ветеринарлыг болгаш фитосанитарлыг хайгаарал талазы-биле федералдыг албанының Хүндүлел бижии, 06.05.2008ч., №172-кр.	30
42.	Надежда Айыр-овна Куулар	1958	«Профессионал ажил-чорудулгазынга ачы-хавыязы, федералдыг почта харылзаазын хөгжүдеринге кириген хууда үлүү дээш база Радио хүнүнүн байырлалы-биле холбаштыр» Россия Федерациязының Информация технологиялары-ның болгаш харылзаа яамызының Хүндүлел бижии, 25.04.2006ч., №196.	30

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы	ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
43.	Марта Халарбаевна Кыргыс	1958	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 26.07.2008ч., №695-н.	25	67.	Любовь Михайловна Макарова	1959	«Ажыл-албан хүлээлгелерин үлегерлиг күүсеткени база ажылынга чедип алган чедишкиннери дээш» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының Хүндүлел бижии, 08.10.2004ч., №1575 л/с.	30
44.	Виктор Иванович Киселев	1943	«1980 чылда социалист чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-нің Садыг яамызының хөрек демдээ, 30.01.1981ч., №13-п.	45	68.	Долгар Шетпен-овна Монгуш	1920	Күш-ажылчы Кызыл Тук ордени, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 22.03.1966ч., №423103.	35
45.	Владимир Михайлович Кондрашов	1956	«Ажыл-албаны дээш» Россия Федерациязының Юстиция яамызының I чергениң медалы, 06.06.2002ч., №835-к.	29	69.	Руслан Исмаилов Мусаев	1958	«Төлептиг ажыл-албаны дээш» ССРЭ-нің Иштики херектер яамызының III чергениң медалы, 05.10.1985ч., №350 л/с.	29
46.	Николай Алексеевич Криворотов	1957	«Күш-ажылчы шылгаралы дээш» медаль, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 13.08.1986ч., К №436254.	32	70.	Алевтина Сандан-овна Манын-оол	1956	«Улус чырыдылганың тергенини» РСФСР-нің Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 15.11.1991ч., №181.	30
47.	Марина Максимовна Куулар	1958	«Өөреникчилерни болгаш кижизиттирикчилерни белеткээринге кириген улуг үлүг-хуузу база хөй чылдарда үрө-түннелдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының Хүндүлел бижии, 04.07.2007ч., №198.	28	71.	Надежда Павловна Мишарина	1957	«Чедип алган чедишкиннери база хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы дээш» Россия Федерациязының Транспорт яамызының Хүндүлел бижии, 16.05.2008ч., №464-н.	32
48.	Юрий Алексеевич Копнов	1953	«Агаар транспортунун тергенини» Россияның Агаар транспортунун федералдыг албанының хөрек демдээ, 26.04.2000ч., №280/к.	34	72.	Галина Казимовна Набокова	1958	«Бедик мергежилди база чурттакчы чонун чуртталга хандырылганынга база ус ажылынга хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Садыг болгаш сайгарлыкчы чорук яамызының Хүндүлел бижии, 27.02.2007ч., №30.	25
49.	Наталья Геннадиевна Ковалева	1963	«Ниити-россияның ажылчыннар профэвилелинге хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы дээш» Россия Федерациязының Электри харылзааның ажылдакчыларының профэвилелиниң Хүндүлел бижии, 23.11.2007ч., №7/54.	26	73.	Любовь Дмитриевна Новикова	1943	«ССРЭ-нің улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге чедип алган чедишкиннери дээш» ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун медалы, 02.04.1981ч., №161-н.	22
50.	Надежда Ивановна Клименко	1951	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 17.04.2008ч., №489-н.	37	74.	Татьяна Чымбаевна Ооржак	1958	«Бүдүрүкчү ажыл-чорудулгага бедик чедишкиннери дээш» Россия Федерациязының Парлалга, теле-дамчыдылга херектеринин, массалыг коммуникация херекселдеринин талазы-биле яамызының Хүндүлел бижии, 22.04.2008ч., №795-к.	29
51.	Татьяна Михайловна Кара-Сал	1954	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 17.04.2008ч., №490-н.	33	75.	Алексей Ондарович Ойду	1952	«Суд приставтарының федералдыг албанының 10 чылы» Россия Федерациязының Юстиция яамызының медалы, 15.10.2007ч., №1269 к.	38
52.	Эмма Дортейевна Куулар	1959	«Кеземче-күүселде системазының кадык камгалалының хөгжүлдөзүнге кириген үлүг база албандуужаал хүлээлгелерин ак сеткилдиг күүсеткени дээш» Кеземче күүселдезинин федералдыг албанының Хүндүлел бижии, 03.06.2008ч., №484-лс.	31	76.	Мария Сыдановна Оюн	1955	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 16.05.2008ч., №699-н.	33
53.	Павел Петрович Крашенинников	1933	«Коммунист күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-нің Демир-орук транспортунун яамызының хүндүлүг ады, 06.11., 1963ч., №80.	25	77.	Ольга Доюнгаровна Очур	1959	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 02.03.2001ч., №11-39.	27
54.	Светлана Николаевна Локтева	1952	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 24.11.2004ч., №10.	37	78.	Надежда Назыновна Ойду	1950	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, ноябрь 2008ч., №4.	36
55.	Алефтина Николаевна Леонтьева	1957	«Профессионал ажыл-чорудулгазынга ачы-хавыязы, федералдыг почта харылзаанын хөгжүдеринге кириген үлүг-хуузу дээш» Россия Федерациязының Информация технологияларының болгаш харылзаа яамызының Хүндүлел бижии, 27.06.2007ч., №53 ПФ.	30	79.	Александр Алексеевич Позябкин	1958	«Россияның Күрүнениң спорт комитетинин 80 чылы» Россия Федерациязының Күш-култура болгаш спорт талазы-биле күрүне комитетинин медалы, 31.12.2003ч., №130 нг.	28
56.	Надежда Викторовна Луневова	1963	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 24.05.2007ч., ОО №125493.	24	80.	Светлана Алексеевна Пономарева	1959	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш база Россияның хереглекчилер кооперациязының 170 чыл болган байырлалы-биле» Россияның Хереглекчилер ниитилелиниң төп эвилелиниң Хүндүлел бижии, 22.05.2002ч., №73-сп.	26
57.	Роза Конгар-ооловна Монгуш	1957	«Текстиль болгаш чиик үлетпүрүнүн хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Үлетпүр болгаш энергетика яамызының хүндүлүг ады, 02.08.2006ч., №319-п.	37	81.	Екатерина Иннокентьевна Пермякова	1927	«Күш-ажылдың хоочуну» медаль, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 05.05.1983ч., №336990.	21
58.	Татьяна Викторовна Медведева	1958	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының хөрек демдээ, 09.11.2002ч., №1403.	30	82.	Людмила Анатольевна Плотницкая	1960	«Улус чырыдылганының тергенини» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 18.11.1993ч., №228.	25
59.	Зоя Дүүштеевна Монгуш	1952	«Хереглекчилер кооперациязынга хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россияның Хереглекчилер ниитилелдеринин төп эвилелиниң Хүндүлел бижии, 11.06.2008ч., №06-87.	34	83.	Ольга Михайловна Пластилина	1958	«Кеземче-күүселде системазын хөгжүдеринге кириген үлүг дээш» Кеземче күүселдезинин федералдыг албанының мөңгүн медалы, 01.07.2008ч., №563-лс.	31
60.	Любовь Давааевна Манзанмаа	1954	«Кеземче-күүселде системазының сан-хөө хандырылганының айтырыгларын шийтпирлээринге идепкейлиг киржилгези дээш» Россияның Кеземче күүселдезинин федералдыг албанының Хүндүлел бижии, 01.07.2008ч., №563-лс.	31	84.	Анна Ивановна Поршнева	1957	«Россияның хереглекчилер кооперациязынга ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Хереглекчилер кооперациязының төп эвилелиниң хөрек демдээ, 06.02.2008ч., №06-21.	27
61.	Надежда Яковлевна Макарова	1958	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 16.05.2008ч., №695-н.	30	85.	Нина Викторовна Струкова	1966	«Орук адырын хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Транспорт яамызының Хүндүлел бижии, 01.09.2004ч., №139/п.	22
62.	Кыланмаа Чамыяновна Мигир-оол	1948	«Шылгарангай күш-ажылы дээш. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгенинден 100 чыл болган байырлалы-биле» ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун юбилейлиг медалы, 25.03.1970ч., №72.	29	86.	Валентина Ильинична Салманова	1930	«Күш-ажылдың хоочуну» медаль, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 11.12.1986ч., №552336.	51
63.	Зоя Комбуевна Монгуш	1958	«Парлалга адырынга хөй чылдарда үрө-түннелдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Парлалга болгаш массалыг коммуникация талазы-биле федералдыг агентилелиниң Хүндүлел бижии, 21.04.2008ч., №62-п.	27	87.	Николай Васильевич Солдатов	1952	«Ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Информация технологияларының болгаш харылзаа яамызының II чергениң медалы, 19.09.2006ч., №158.	28
64.	Елена Станиславовна Мусаева	1963	«Гидрометео-албан системазынга хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Гидрометеорология болгаш долгандыр турар хүрээлэн талазы-биле федералдыг албанының Хүндүлел бижии, 25.09.1998ч., №15.	28	88.	Олег Ховалыгович Сарыг-оол	1953	«Квалификациялыг ажылчын кадрларны белеткээр талазы-биле хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының Хүндүлел бижии, 17.01.2003ч., №05/19.	35
65.	Галина Кирилловна Мезенцева	1953	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 16.05.2008ч., №695-н.	28	89.	Александр Григорьевич Саламанов	1953	«Россия Федерациязының хөмүр-даш үлетпүрүн хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Оттулар чуул болгаш энергетика яамызының Хүндүлел бижии, 05.07.1999 ч., №135-п.	34
66.	Александр Вениаминович Мезенцев	1953	«ССРЭ-нің Кадык камгалалының тергенини» ССРЭ-нің Кадык камгалал яамызының хөрек демдээ, 15.05.1990ч., №18-20/130-08.	32	90.	Анатолий Викторович Серебряков	1949	«Төлептиг ажыл-албаны дээш» ССРЭ-нің Иштики херектер яамызының II чергениң медалы, 12.10.1991ч., №533 л/с.	34
					91.	Валерий Чанзанович Салчак	1955	«Харылзааның мастери» Россия Федерациязының Информация технологияларының болгаш харылзаа яамызының хүндүлүг ады, 26.09.2006ч., №104-п.	32
					92.	Нина Имажаповна Саая	1958	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы, хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының Хүндүлел бижии, 17.04.2008ч., №489-н.	28
					93.	Зинаида Николаевна Степанова	1957	«Саң-хөө ажылының тергенини» Россия Федерациязының Саң-хөө яамызының хөрек демдээ, 15.03.2005ч., №8871.	33
					94.	Роза Хаяевна Самбу	1949	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязы, 24.11.2004ч., №9.	35

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
95.	Татьяна Владимировна Тишкова	1960	«Республиканың социал-экономиктиг хөгжүлдэинге кириген улуг үлүг-хуузу дээш база Тыва Республиканың Россия Федерациязының составына киргенинден 60 чыл болган байырлалы-биле» 06.09.2004ч., №118.	32
96.	Владимир Георгиевич Тырышкин	1950	«Ажыл-албанынга шылгаралы дээш» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының медалы, 02.10.1987ч., №286.	36
97.	Херелмаа Алексеевна Тугаржап	1962	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы, хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылчы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдэ яамызының Хүндүлел бижи, 17.04.2008ч., №489-н.	28
98.	Аскарбек Айтжанович Тайманов	1944	«1941-1945чч. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиелгениң чээрби чылы» медаль, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарлы, 07.05.1965ч., №669881.	38
99.	Алевтина Александровна Тавакай	1959	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	29
100.	Надежда Александровна Тюлюш	1957	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарлы, 19.07.1989ч., М №653881.	25
101.	Александр Яковлевич Топоев	1962	«Төлөптүг ажыл-албаны дээш» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының III чергениң медалы, 12.10.1990ч., №571 л/с.	29
102.	Шолбан Сумиевич Түлүш	1970	«Милицияның тергенини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 25.06.1999ч., №670.	20
103.	Маргарита Авировна Тава	1960	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	21
104.	Владимир Юрьевич Торсунов	1951	«ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң 60 чылы» юбилейлиг медаль, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарлы, 09.05.1978ч., №556322.	22
105.	Ядгарбек Шамсутдинович Умурзаков	1974	«Милицияның тергенини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 04.11.1997ч., №945 л/с.	19
106.	Надежда Ивановна Ударцева	1950	«Шылгараңгай күш-ажылчы дээш. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгенинден 100 чыл байырлалы-биле» ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун юбилейлиг медалы, 26.03.1970ч., №16.	32
107.	Клара Здововна Хомушку	1966	«Россияның профэвилелдериниң 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 15.06.2007ч., №9.	25
108.	Тамара Шуртуевна Хомушку	1947	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы, хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылчы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдэ яамызының Хүндүлел бижи, 17.04.2008ч., №489-н.	37
109.	Виктор Трофимович Черепанов	1957	«Ажыл-албанынга шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Хамааты камгалал херектериниң, онза байдалдар болгаш бойдус халаптарының уржуктарын узуткаар талазы-биле яамызының медалы, 30.06.2006ч., №90-НС.	33
110.	Екатерина Павловна Черепанова	1957	«Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы, хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылчы дээш» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдэ яамызының Хүндүлел бижи, 17.04.2008ч., №489-н.	29
111.	Лидия Кыдат-ооловна Чамбал	1957	«Россия Федерациязының профессионал-техниктиг өөредилгезиниң тергенини» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының херек демдээ, 09.10.1996ч., №90.	34
112.	Мария Андреевна Черепанова	1961	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезиниң хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының херек демдээ, 26.03.2003ч., ПРОО №66766.	25
113.	Светлана Эртнеевна Чооду	1958	«Кадык камгалалының тергенини» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдэ яамызының херек демдээ, 18.09.2006ч., №1442-н.	29
114.	Алексей Михайлович Чамбал-оол	1954	«Күш-культураның болгаш спорттун тергенини» Россия Федерациязының Күш-культура болгаш спорт талазы-биле күрүне комитетиниң херек демдээ, 21.02.2003ч., №33-о.	30
115.	Андрей Монгушевич Чульдун	1967	«Милицияның тергенини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 30.09.1998ч., №935 л/с.	16
116.	Светлана Биче-ооловна Хертек	1954	«Чурттакчы чоннун социал хандырылга системазынга хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылчы дээш» юбилейлиг медаль, Тыва Республиканың Чазааның Даргазының Чарлы, 07.06.2005ч., №180.	33
117.	Надежда Павловна Широкова	1947	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезиниң хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының херек демдээ, 24.05.2007ч., ОО №125614.	38
118.	Зинаида Сергеевна Шульгина	1946	«Шылгараңгай күш-ажылчы дээш. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгенинден 100 чыл болган байырлал-биле» ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун юбилейлиг медалы, 26.03.1970, №26.	37
119.	Равиль Гарифулович Шайдуллин	1950	«Үнелиг металлдар болгаш үнелиг даштар адырынга күш-ажылдың хоочуну» Россия Федерациязының Сан-хөө яамызының херек демдээ, 22.10.2008ч., №594.	38
120.	Любовь Николаевна Ымыжик	1958	«Кинематография системазынга хөй чылдарда чедишкинниг ажылчы дээш» РСФСР-ниң Культура яамызының Хүндүлел бижи, 14.12.1995ч., №269 к.	30
121.	Светлана Биче-ооловна Яндай-оол	1958	«Кадык камгалалының тергенини» Россия Федерациязының Кадык камгалал яамызының херек демдээ, 28.01.2002ч., №116.	25

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №2 капсырылга

Тыва Республиканың Ак-Довурак хоорайының талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилерниң Д А Н З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Владимир Доктанович Күжүгет	1960	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Үлетпүр болгаш энергетика яамызының хүндүлүг ады, 25.10.1985ч., №25-к.	25
2.	Артем Ламажапович Салчак	1962	«Хүндүлүг дагжы» Россия Федерациязының Үлетпүр болгаш энергетика яамызының хүндүлүг ады, 02.08.2006ч., №379-п.	22
3.	Сууря Чыргаловна Хертек	1943	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Кадык камгалал яамызының хүндүлүг ады, 16.06.1977ч., №85.	23

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №3 капсырылга

Тыва Республиканың Барыын-Хемчик кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилерниң Д А Н З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Тамара Испайовна Иргит	1957	«Россияның профэвилелдериниң 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 27.05.2008ч., №10.	32
2.	Иван Сааяевич Идам-Сюрюн	1953	«Россияның профэвилелдериниң 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 01.08.2008ч., №29.	38
3.	Көк-оол Куржуевна Ооржак	1939	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарлы, 23.03.1983ч., №41.	20
4.	Мария Середаровна Ооржак	1963	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезиниң хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының херек демдээ, 03.10.2006ч., ОО №115931.	22
5.	Ирина Калчакпановна Ооржак	1958	«Ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылчы дээш» юбилейлиг медаль, Тыва Республиканың Чазааның Даргазының Чарлы, 14.07.2005ч., №190.	32
6.	Светлана Калдаровна Саая	1958	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарлы, 28.02.1989ч., №613355.	20
7.	Галина Очур-ооловна Саая	1951	«1976 чылдың социалистичи чарыштарның тиилекчизи» ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының херек демдээ, 21.02.1977ч., №25-п.	33
8.	Мөңгүн-оол Алдын-оолович Сарыглар	1943	«Агроүлетпүр комплекзиниң системазынга хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылчы дээш» Россия Федерациязының Көдээ ажыл-агый яамызының Хүндүлел бижи, 15.01.2008ч., №33-н.	45
9.	Борис Шой-Сюрюнович Хомушку	1950	«1975 чылдың социалистичи чарыштарның тиилекчизи» ССРЭ-ниң Тудуг материалдарының яамызының херек демдээ, 28.10.1975ч., №46-п.	35

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №4 капсырылга

Тыва Республиканың Бай-Тайга кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилерниң Д А Н З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Владимир Салчак-ович Байыр-оол	1956	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Тудуг материалдарының яамызының хүндүлүг ады, 06.04.1976ч., №28-п.	35
2.	Эректөл Шалович Иргит	1936	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының хүндүлүг ады, 19.01.1981ч., №62-п.	44
3.	Олег Биче-оолович Күжүгет	1952	«Беш чылдың аныяк гвардейжизи» БАЛКЭ-ниң ТК-ның херек демдээ, 29.10.1980ч., №5-н.	23
4.	Валерий Мокуроолович Куулар	1963	«Милицияның тергенини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 19.07.1995ч., №627 п/с.	27
5.	Светлана Маңнай-овна Кунзук	1958	«Өөредилге ажылдакчыларының күш-ажылчы болгаш социал-экономиктиг эргелерин база сонуургалдарын камгалаар талазы-биле профэвилелге идепкейлиг хөй чылдарда ажылчы дээш» Россия Федерациязының Улус өөредилгезиниң болгаш эртем ажылдакчыларының профэвилелиниң Хүндүлел бижи, 21.02.2008ч., №14.	33
6.	Олимпий Валерьевич Мюрзю	1969	«Милицияның тергенини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 24.09.1997ч., №792 л/с.	21
7.	Анатолий Күжүгетович Шожал	1957	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	27
8.	Николай Шырапович Хертек	1955	«Ажыл-албанынга шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Хамааты камгалал херектериниң, онза байдалдар болгаш бойдус халаптарының уржуктарын узуткаар талазы-биле яамызының III чергениң медалы, 30.06.2006ч., №90-нс.	30
9.	Семен Бал-Доржувич Хертек	1964	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының херек демдээ, 06.11.2002ч., №1403.	20
10.	Алефтина Чылбак-ооловна Хомушку	1958	«Өзүп оран салгалды өөредиринге болгаш кижизидеринге чедип алган чедишкиннери база хөй чылдарда үре-түнелдиг күш-ажылчы дээш» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының Хүндүлел бижи, 24.12.2001ч., №222/22-17.	28

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь
25-те №796 доктаалыга №5 капсырылга

**Тыва Республиканың Чөөн-Хемчик кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилерниң
ДАҢЗЫЗЫ**

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт- түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш- ажыл- стажы
1.	Самара Чамзы- рыновна Долаан	1948	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 25.03.1987ч., М №975823.	27
2.	Татьяна Ооржак- овна Донгак	1950	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	29
3.	Вера Ай-Хооевна Кара-Сал	1955	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 25.03.1987ч., М №975824.	30
4.	Дина Мөңгеевна Кара-Сал	1958	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 25.05.1990ч., Л №664480.	32
5.	Кан-оол Бады- евич Кара-Сал	1950	«РСФСР-ниң спорттун национал хевирлериниң талазы-биле мастери» РСФСР-ниң Сайыттар Чөвүлелиниң чанында Күш-культура болгаш спорт талазы-биле комитеттин хүндүлүг ады, 15.01.1982ч., №758.	18
6.	Роза Доржуевна Комбужап	1957	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 27.03.1990ч., Н №697320.	28
7.	Виктор Ооржак- ович Комбуй	1956	«Төлөптүг ажил-албаны дээш» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының III чергениң медалы, 1988ч., №331 л/с.	28
8.	Алдын-кыс Са- рыг-ооловна Куу- лар	1951	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 29.12.1990ч., Н №697411.	23
9.	Валентина Дам- баевна Куулар	1951	«XI беш чылдың аныяк гвардейжизи» БАЛКЭ-ниң ТК-ның херек демдээ, 25.01.1984ч., №16.	21
10.	Дензиева Чүдү- кеевна Куулар	1947	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 26.08.1985ч., №94.	20
11.	Калбак-Кара Сү- ге-Маадыровна Куулар	1938	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 31.07.1979ч., К №903764.	31
12.	Юрий Самбуевич Куулар	1951	«1979 чылда социалистг чарыштын тиелекчизи» ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый яамызының херек демдээ, 29.02.1980ч., №38.	32
13.	Инна Дамбаевна Мандыт	1951	«Коммунистич күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый яамызының хүндүлүг ады, 05.11.1975ч., №29.	23
14.	Алдын-Хавак Ка- ра-Баштыговна Монгуш	1932	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 30.05.1970ч., И №091049.	37
15.	Дары-Сюрюн Ке- чим-оолович Мон- гуш	1926	«1941-1945чч. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиелелгениң 60 чылы» юбилейлиг медаль, Россия Федерациязының Президентизиниң Чарлыы, 28.02.2004ч., А №1074989.	30
16.	Кара-кыс Чүвү- рековна Монгуш	1946	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 30.03.1978ч., Г №532539.	20
17.	Клара Канчык- ооловна Монгуш	1957	«Культура адырынга хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы база профэвилелге идепкейлиг ажылы дээш» Россия Федерациязының Культура ажилдакчыларының профэвилелиниң Хүндүлел бижи, 18.11.2006ч., №46.	34
18.	Лидия Деспижек- овна Монгуш	1959	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезиниң хүндүлүг ажилдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының херек демдээ, 03.10.2006ч., ОО №115921.	30
19.	Макар Уртун-На- зынович Монгуш	1955	«Россия Федерациязының Хөмүр-даш үлет-пүрүн хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Энергетика яамызының Хүндүлел бижи, 27.07.2000ч., №45 п.	33
20.	Олег Ак-Салович Нассык-оол	1956	«Ачы-хавыязы болгаш хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы дээш база Чөөн-Хемчик кожуунун тургустунган хүнүнден 240 чыл болганы-биле холбаштыр» Тыва Республиканың юбилейлиг медалы, Тыва Республиканың Чазааның Даргазының Чарлыы, 21.09.2005ч., №216.	32
21.	Данов Борбак- Дашович Ондар	1941	«1976 чылда социалистг чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый яамызының херек демдээ, 01.02.1977ч., №30.	18
22.	Майя Танововна Ондар	1958	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 31.12.1986ч., №81а.	23
23.	Нина Хом-Оттук- овна Ондар	1954	«Эрес-дидим чоруу дээш» медаль, ССРЭ-ниң Дээди Чөвүлелиниң Президиумунун Чарлыы, 14.02.1975ч., З №532034.	36
24.	Светлана Намала- евна Ондар	1965	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы, Россияның арга-арыг байлактарын камгалап-арттырынга болгаш көвүдөдиринге кириген улуг үлүг-хуузу дээш база Арга-арыг ажилдакчызының хүнүнүн байырлалы-биле холбаштыр» Россия Федерациязының Бойдус курлавырының яамызының Хүндүлел бижи, 05.09.2005ч., №875-к.	26
25.	Татьяна Өлзей- ооловна Ондар	1956	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 29.12.1989ч., №141.	25
26.	Шериг-оол Са- рыгович Ондар	1962	«Россия Федерациязының Кинематография талазы-биле комитетиниң херек демдээ, 14.11.1995ч., №1993.	24
27.	Виктор Часыг- оолович Ооржак	1962	«Милицияның тергини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 06.11.1998ч., №1086 л/с.	17

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт- түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш- ажыл- стажы
28.	Зоя Долчаевна Ооржак	1960	«2006 чылда Бүгү-россияның көдээ ажил-агый чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Федералдыг статистика албанының херек демдээ, 29.12.2006ч., №248.	29
29.	Алефтина Мон- гушевна Ортун	1943	«Иениң медалы» I чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 29.08.1980ч., №110.	32
30.	Бады-Белек Ко- дурович Сарыглар	1948	«Россияның профэвилелдериниң 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 20.02.2008ч., №3.	34
31.	Валентина Базыр- Сатовна Сат	1947	«Он бирги беш чылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Чурттакчы чонунун чуртталга хандырылга яамызының херек демдээ, 07.05.1986ч., №22-н.	32
32.	Екатерина Химел- ооловна Сат	1958	«XI-ги беш чылдың аныяк гвардейжизи» БАЛКЭ-ниң ТК-ның херек демдээ, 09.02.1987ч., №27.	32
33.	Конгар-оол Чиг- житович Ховалыг	1937	«Коммунистич күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый яамызының хүндүлүг ады, 01.03.1980ч., №118.	31
34.	Момук Мөңгеевна Ховалыг	1923	«Маадыр ие» хүндүлүг ат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 18.04.1969ч., №244567.	25
35.	Оржунмаа Бор- бак-Дашовна Хо- валыг	1939	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 29.02.1972ч., З №803019.	15
36.	Николай Сумбуу- евич Хомушку	1948	«Коммунистич күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый яамызының хүндүлүг ады, 14.03.1983ч., №22.	34
37.	Чечек Мунзуковна Хомушку	1957	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 27.09.1990ч., Н №697064.	16
38.	Каң-Мөңге Кара- Салович Ымы-Дор- жу	1957	«Харылзааның мастери» Россия Федерациязының Информатика технологияларының болгаш харылзаа яамызының хүндүлүг ады, 16.01.2008ч., №1-п.	30
39.	Валентина Хаяев- на Эрелчин	1943	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 29.02.1972ч., №672457.	20

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь
25-те №796 доктаалыга №6 капсырылга

**Тыва Республиканың Кызыл кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилерниң
ДАҢЗЫЗЫ**

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт- түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш- ажыл- стажы
1.	Тамара Федор- овна Ахматвалиева	1958	«ССРЭ-ниң Харылзаа яамызының социалистг чарыштарының тергини» ССРЭ-ниң Харылзаа яамызының херек демдээ, 24.05.1990ч., №160-к.	34
2.	Юрий Викторович Барков	1953	«1941-1945чч. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиелелгениң 60 чылы» юбилейлиг медаль, Россия Федерациязының Президентизиниң Чарлыы, 28.02.2004ч., А №1074405.	35
3.	Августа Кара- ооловна Дилгиджек	1963	«2006 чылда Бүгү-россияның көдээ ажил-агый чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Федералдыг күрүне статистиказының херек демдээ, 29.12.2006ч., №248.	25
4.	Виталий Влади- мирович Дандар	1965	«Милицияның тергини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 23.02.1996ч., №175.	23
5.	Ирина Михайловна Дандар	1966	«Милицияның тергини» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының херек демдээ, 06.11.2001ч., №132.	21
6.	Августа Кара-оол- овна Дилгиджек	1963	«2006 чылың Бүгү-россияның көдээ ажил-агый чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Россияның Күрүне статистиказының федералдыг албанының херек демдээ, 29.12.2006ч., №248.	25
7.	Виталий Иванович Еремин	1958	«Дагжы ат-алдар» Россия Федерациязының Одаар чүүл болгаш энергетика яамызының III чергениң херек демдээ, 01.07.2008ч., №691.	32
8.	Владимир Алек- сандрович Коро- бейников	1959	«Дагжы ат-алдар» Россия Федерациязының Одаар чүүл болгаш энергетика яамызының III чергениң херек демдээ, 01.07.2008ч., №398.	33
9.	Андрей Фомич Килин	1957	«XI-ги беш чылдың аныяк гвардейжизи» БАЛКЭ-ниң ТК-ның II чергениң херек демдээ, 17.12.1985ч., №21.	33
10.	Михаил Василь- евич Кострюба	1944	«1941-1945чч. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиелелгениң чээрби чылы» юбилейлиг медаль, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 07.05.1965ч., А №0221401.	30
11.	Виктор Иванович Лесняк	1951	«Ада-чурттуң мурнунга ачы-хавыязы дээш» I чергениң медалы, Россия Федерациязының Президентизиниң Чарлыы, 26.03.2008ч., №5507.	38
12.	Людмила Алек- сеевна Лежнина	1939	«Россияның профэвилелдериниң 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 08.10.2008ч., №32.	42
13.	Сара Харалыков- на Монгуш	1953	«Россияның профэвилелдериниң 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 27.05.2008ч., №28.	33
14.	Ирина Васильевна Монгуш	1955	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы, 29.12.1989ч., №141.	19
15.	Михаил Ичинович Монгуш	1958	«Россияның ИХЯ-ның 200 чылы» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының медалы, 05.06.2002ч., №542.	37
16.	Аяс Альбертович Майынды	1972	«Милицияның тергини» ССРЭ-ниң Иштики херектер яамызының херек демдээ, 02.06.1996ч., №1139.	19

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
17.	Любовь Сергеевна Омзаар	1960	«Кадык камгалалының тергини» Россия Федерациязының Кадык камгалал яамызының хөрек демдээ, 11.05.2004ч., №475-л.	31
18.	Алексей Иванович Орешкин	1957	«Россияның Одалга-энергетика комплекзин хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш» Россия Федерациязының Одаар чүүл болгаш энергетика яамызының Хүндүлел бижии, 30.05.2007ч., №75.	38
19.	Татьяна Егоровна Поносова	1949	«1978 чылда социалист чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хөрек демдээ, 20.01.1978ч., №11.	34
20.	Надежда Ивановна Прокопьева	1952	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдеринин юбилейлиг медалы, 27.05.2008ч., №28.	38
21.	Евгений Алексеевич Трояков	1956	«Төлөптүг ажил-албаны дээш» ССРЭ-нің Иштики херектер яамызының III чергениң медалы, 05.10.1989ч., №411 л/с.	35
22.	Александр Адыг-оолович Сарыглар	1958	«ССРЭ-нің улус ажил-агыйын хөгжүдеринге чедип алган чедишкиннери дээш» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының медалы, 20.06.1988ч., №357-н.	20
23.	Светлана Маспыковна Сат	1954	«Иениң медалы» медаль, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 30.12.1988ч., М №654019.	32
24.	Сергей Владимирович Смирнов	1960	«Дагжы ат-алдар» Россия Федерациязының Одаар чүүл болгаш энергетика яамызының III чергениң хөрек демдээ, 01.07.2008ч., №75.	28
25.	Мира Доржуевна Тюлюш	1957	«Россия Федерациязының ниити өөредилгениң хүндүлүг ажилдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 08.08.2000ч., ОО №11856.	34
26.	Чодураа Иргитовна Успун	1944	«Профэвилел кижигүннеринин профессионал болгаш социал-күш-ажылчы эргелерин камгалаар талазы-биле идепкейлиг болгаш хөй чылдарда ажылы дээш» Россия Федерациязының Хөмүрдаш үлетпүрүнүн ажилдакчыларының профэвилеллинин хүндүлел бижии, 14.05.2008ч., №7.	48
27.	Борис Иргитович Хертек	1949	«Он бирги беш чылдың шалыпчызы» ССРЭ-нің Агроүлетпүр комплекзинин ажилдакчыларының профэвилеллинин хөрек демдээ, 24.10.1985ч., №127.	25
28.	Юрий Бадышович Хомушку	1965	«ОШАЧКИ ажил-албанынга шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының Орук шимчээшкенинин айыыл чок чоруун хандыра департаментинин хөрек демдээ, 20.06.2006ч., №70-л/с.	18
29.	Дмитрий Кыргыс-ович Чигден	1951	«1941-1945чч. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиелекчизинин 60 чылы» юбилейлиг медаль, Россия Федерациязының Президентизинин Чарлыы, 28.02.2005ч., А №1074890.	37

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 26-да №796 доктаалыга №7 капсырылга

Тыва Республиканың Каа-Хем кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилериниң Д А Н З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Петр Иванович Ашихмин	1951	«Чедип алган күш-ажылчы чедишкиннери база хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы дээш» Россия Федерациязының Транспорт яамызының Хүндүлел бижии, 22.08.2008ч., №916/н.	38
2.	Лидия Ивановна Быштак-оол	1950	«Өөредилге ажилдакчыларының күш-ажылчы болгаш социал-экономика эргелерин база сонургалдарын камгалаар талазы-биле профэвилелге идепкейлиг хөй чылдарда ажылы дээш» Россия Федерациязының Улус өөредилгезинин болгаш эртем ажилдакчыларының профэвилеллинин Хүндүлел бижии, 26.05.2008ч., №16.	39
3.	Татьяна Валентиновна Глушкова	1958	«Бодунуң күш-ажылчы хүлээлгелерин күүседиринге бедик көргүзүглери чедип алганы, чадаг шериглерин дайынчы белең чоруун быжыглаарына амы-хууда кириген үлүү дээш» Россия Федерациязының Камгалал яамызының Хүндүлел бижии, 15.07.2008ч., №24.	30
4.	Тамара Александровна Двоглазова	1958	«Бодунуң күш-ажылчы хүлээлгелерин күүседиринге бедик көргүзүглери чедип алганы, чадаг шериглерин дайынчы белең чоруун быжыглаарына амы-хууда кириген үлүү дээш» Россия Федерациязының Камгалал яамызының Хүндүлел бижии, 05.05.2008ч., №86.	30
5.	Павел Степанович Намдак	1955	«11-ги беш чылдың аныяк гвардейжизи» БАЛКЭ-нің ТК-ның хөрек демдээ, 20.08.1979ч., №11.	31
6.	Анатолий Викторович Никитин	1957	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 05.05.2006ч., №58.	34
7.	Любовь Августовна Останина	1953	«Бодунуң күш-ажылчы хүлээлгелерин күүседиринге бедик көргүзүглери чедип алганы, чадаг шериглерин дайынчы белең чоруун быжыглаарына амы-хууда кириген үлүү дээш» Россия Федерациязының Камгалал яамызының Хүндүлел бижии, 15.07.2008ч., №25.	37
8.	Константин Витальевич Скоромин	1959	«Немелде өөредилге системазына хөй чылдарда күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Ниити болгаш профессионал өөредилге яамызының Хүндүлел бижии, 30.12.1998ч., №78/19-18.	25
9.	Иван Ошагловитч Тандар	1937	«1973 чылда социалист чарыштарның тиелекчизи» РСФСР-нің Улус өөредилгезинин яамызының хөрек демдээ, 10.12.1973ч., №28.	41

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №8 капсырылга

Тыва Республиканың Мөңгүн-Тайга кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилериниң Д А Н З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Кызыл-оол Доскаарович Донгак	1950	«1974 чылда социалист чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хөрек демдээ, 25.02.1975 ч., №10.	37
2.	Байлак Аксак-оолович Донгак	1953	«11-ги беш чылдың аныяк гвардейжизи» БАЛКЭ-нің ТК-ның хөрек демдээ, 14.04.1980ч., №13-п.	30
3.	Борис Даржаевич Донгак	1954	«ИХЯ-га тергин ажил-албаны дээш» ССРЭ-нің Иштики херектер яамызының хөрек демдээ, 31.10.1985ч., №377.	36
4.	Силим-оол Даваа-евич Ондар	1949	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы, арга-арыг фондузун камгалаар болгаш көвүдөдир херекке кириген улуг үлүү дээш» Россия Федерациязының Бойдус курлавырларының яамызының Хүндүлел бижии, 26.12.2005ч., №392.	26
5.	Галина Кара-Саловна Самбу	1955	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 30.11.1989ч., №129.	31

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №9 капсырылга

Тыва Республиканың Өвүр кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлөптүг болган кижилериниң Д А Н З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Надежда Александровна Бадыргы	1958	«Өөредилге ажилдакчыларының күш-ажылчы болгаш социал-экономика эргелерин база сонургалдарын камгалаар талазы-биле Профэвилелге идепкейлиг хөй чылдарда ажылы дээш» Россия Федерациязының Улус өөредилгезинин болгаш эртем ажилдакчыларының Профэвилеллинин Хүндүлел бижии, 26.05.2008ч., №16.	33
2.	Майя Нуржутовна Доржу	1958	«Өөредилге ажилдакчыларының күш-ажылчы болгаш социал-экономика эргелерин база сонургалдарын камгалаар талазы-биле Профэвилелге идепкейлиг хөй чылдарда ажылы дээш» Россия Федерациязының Улус өөредилгезинин болгаш эртем ажилдакчыларының Профэвилеллинин Хүндүлел бижии, 21.02.2008ч., №14.	32
3.	Максим Магажыкович Донгак	1961	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажилдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 16.06.2005ч., №92130.	27
4.	Уран Баян-ооловна Донгак	1944	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 15.06.1982ч., Л №664377.	19
5.	Зоя Калбаковна Куулар	1959	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажилдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 03.10.2006ч., №115907.	30
6.	Олег Доржуевич Кыргыс	1952	«1976 чылда социалист чарыштың тиелекчизи» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хөрек демдээ, 07.02.1977ч., №12.	30
7.	Римма Хапый-ооловна Куулар	1967	«Школа назыны четпээн уругларны кижизидеринге чедип алган улуг чедишкиннери дээш» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының Хүндүлел бижии, 24.05.2007ч., №749 к-н.	20
8.	Светлана Алексеевна Монгуш	1958	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 15.06.2008ч., №23.	30
9.	Анай Дооскараевна Монгуш	1950	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 24.11.2004ч., №247.	37
10.	Владимир Амыр-битович Монгуш	1946	«1973 чылда социалист чарыштың тиелекчизи» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хөрек демдээ, 25.01.1974ч., №12.	33
11.	Раиса Мадар-ооловна Монгуш	1955	«Коммунист күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-нің Өөредилге яамызының хүндүлүг ады, 28.12.1986ч., №13п.	36
12.	Светлана Дамдын-овна Ондар	1960	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 04.03.2007ч., №6.	30
13.	Хензиг Анай-ооловна Ооржак	1963	«2006 чылда Бүгү-россияның көдээ ажил-агый чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Күрүне статистиказының федералдык албанының хөрек демдээ, 29.12.2006ч., №248.	20
14.	Шолбан-оол Девер-оолович Ооржак	1963	«Коммунист күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хүндүлүг ады, 17.04.1984ч., №23 п.	17
15.	Матвей Санчай-оолович Ооржак	1949	«1979 чылда социалист чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хөрек демдээ, 15.01.1980ч., №56.	26
16.	Валентина Белековна Ооржак	1951	«1979 чылда социалист чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый яамызының хөрек демдээ, 15.01.1980ч., №57.	27
17.	Зинаида Мендиш-овна Ондар	1959	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 04.03.2007ч., №6.	30

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
18.	Каң-оол Монгуш-Ортеней	1947	«Шылгараңгай күш-ажылы дээш» Тыва Республиканың медалы, Тыва Республиканың Чазааның Чарлыы, 08.08.2008ч., №369.	35
19.	Светлана Тюлюшевна Салчак	1956	«Өөредилге ажылдакчыларының күш-ажылчы болгаш социал-экономиктиг эргелерин база со-нуургалдарын камгалаар талазы-биле Профэвилелге идепкейлиг хөй чылдарда ажылы дээш» Россия Федерациязының Улус өөредилгезинин болгаш эртем ажылдакчыларының Профэвилелинин Хүндүлел бижи, 21.02.2008ч., №14.	35
20.	Раиса Биче-оол-овна Санчай-оол	1958	«Россияның Пенсия фондузунун 10 чылдаан байырлалы-биле» Россия Федерациязының Пенсия фондузунун юбилейлиг демдээ, 01.12.2000ч., №70-лп.	30
21.	Людмила Чылбаанайевна Сат	1958	«XI-ги беш чылдың аныак гвардейжизи» БАЛКЭ-ниң ТК-ның хөрек демдээ, 17.01.1986ч., №3-п.	24
22.	Саара Такый-оол-овна Тумат	1937	«Иениң алдары» III чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 29.06.1981ч., Г №532192.	38
23.	Людмила Маркооовна Ховалыг	1960	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 24.05.2007ч., ОО №125638.	31
24.	Күдер-оол Алдын-ооловна Хуурак	1955	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының хүндүлүг ады, 01.04.1989ч., №4 к.	38
25.	Уржук Эренсановна Ховалыг	1933	«1973 чылда социалистичи чарыштын тиелекчизи» ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының хөрек демдээ, 20.12.1989ч., №17-к.	30
26.	Екатерина Андреевна Чинан	1957	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Күрүнениң садыг ажылының болгаш хереглекчилер кооперациязының профэвилелинин хүндүлүг ады, 10.02.1989ч., №31.	33
27.	Вера Донгаковна Чымбалак	1953	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 19.05.1988ч., №50.	36

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №10 капсырылга

Тыва Республиканың Би-Хем кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлептиг болган кижилерниң Д А Ñ З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Алевтина Хюлер-ооловна Байкара	1959	«2006 чылда Бүгү-россияның көдээ ажыл-агый чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Күрүнениң федералдыг статистика албанының хөрек демдээ, 29.12.2006ч., №248.	26
2.	Надежда Ивановна Күжүгет	1963	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге яамызының хөрек демдээ, 08.08.2000ч., №10-91.	22
3.	Галина Григорьевна Останина	1953	«1976 чылда социалистичи чарыштарның тиелекчизи» ССРЭ-ниң Газ үлетпүрүнүн яамызының хөрек демдээ, 10.02.1976ч., №53-к.	35
4.	Лариса Бутчукаевна Шырапай	1957	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдеринин юбилейлиг медалы, 27.05.2008ч., №28.	28

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №11 капсырылга

Тыва Республиканың Сүт-Хөл кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлептиг болган кижилерниң Д А Ñ З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Чодураа Оолак-овна Бүрбү	1966	«Россия Федерациязының Президентизинин соңгулдаларын белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле ажылга кириген улуг үлүг-хуузу дээш» Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының Хүндүлел бижи, 16.04.2008ч., №109/815-5.	21
2.	Роза Дамчат-оол-овна Монгуш	1959	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 28.04.1989ч., К №613240.	22
3.	Артем Сюр-оол-ович Ондар	1962	«Ажыл-албанынга шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Хамааты камгалал херектеринин, онза байдалдар болгаш бойдус халаптарының уржуктарын узуткаар талазы-биле яамызының III чергениң медалы, 30.06.2006ч., №90-нс.	25
4.	Кара-кыс Лопсан-овна Ооржак	1949	«Иениң медалы» I чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 27.05.1987ч., К №65.	29
5.	Алдын-оол Шыдырааевич Сарыглар	1947	«Агроүлетпүр комплекзинин системазына хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Көдээ ажыл-агый яамызының Хүндүлел бижи, 15.01.2008ч., №33-н.	42

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь

25-те №796 доктаалыга №12 капсырылга

Тыва Республиканың Таңды кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлептиг болган кижилерниң Д А Ñ З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Ольга Веннадьевна Афанасьева	1968	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 03.10.2006ч., ОО №115847.	24
2.	Анатолий Александрович Беспалов	1952	«Хереглекчилер кооперациязына хөй чылдарда үрө-түннелдиг күш-ажылы дээш» Россия Федерациязының Хереглекчилер ниитилелинин Төп эвилелинин Хүндүлел бижи, 15.06.2007ч., №124.	39
3.	Василий Данилович Видякин	1947	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш база 2007 чылда ажылының түннелдери-биле» Россия Федерациязының Бойдус курлавырларының яамызының Хүндүлел бижи, 19.12.2007ч., №730-лс.	47
4.	Татьяна Ильинична Иванова	1958	«2002 чылда Бүгү-россияның чурттакчы чоннун чизезинге идепкейлиг киржилгези дээш» Россия Федерациязының Күрүнө статистиказының комитетинин хөрек демдээ, 17.09.2003ч., №370.	23
5.	Ирина Михайловна Кудрявцева	1958	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш база 2007 чылда ажылының түннелдери-биле» Россия Федерациязының Бойдус курлавырларының яамызының Хүндүлел бижи, 19.12.2007ч., №730-лс.	34
6.	Федор Иванович Кузнецов	1935	«Коммунистичи күш-ажылдың шалыпчызы» ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының хүндүлүг ады, 06.03.1987ч., №6.	27
7.	Виталий Намнан-оолович Майынды	1960	«Ажыл-албанынга шылгаралы дээш» Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының II чергениң медалы, 10.11.2003ч., №1020 л/с.	31
8.	Светлана Васильевна Мартый-оол	1956	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 24.05.2007ч., №749-кн.	31
9.	Вера Александровна Мальцева	1960	«Россияның профэвилелдеринин 100 чылы» Россияның Хамаарышпас профэвилелдер федерациязының юбилейлиг медалы, 24.10.2004ч., №34.	30
10.	Наталья Никитична Медведева	1961	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 03.11.2005ч., №99052.	25
11.	Мөңгүн-оол Мабачев Оюн	1952	«Кадык камгалалының тергини» Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының хөрек демдээ, 16.05.2008ч., №699-н.	38
12.	Иван Иванович Панюков	1950	«Шеригжи алдары дээш. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден 100 чыл болган байырлалы-биле» ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун юбилейлиг медалы, 20.04.1970ч., №68-п.	35
13.	Ирина Владимировна Седип	1958	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 24.05.2007ч., ОО №125586.	33
14.	Наталья Васильевна Хушеева	1962	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 24.05.2007ч., ОО №125639.	28
15.	Марита Даваажановна Чагар-оол	1957	«Иениң медалы» II чергениң медалы, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы, 25.03.1987ч., №35.	26

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың декабрь 25-те №796 доктаалыга №13 капсырылга

Тыва Республиканың Тес-Хем кожуунунун талазы-биле «Күш-ажылдың хоочуну» атка төлептиг болган кижилерниң Д А Ñ З Ы З Ы

ч/е №	Фамилиязы, ады, адазының ады	Төрүт-түнген чылы	Шаңналының хевири болгаш ону тывыскан хүнү	Күш-ажылчы стажы
1.	Шулуу Дамбаевич Ак-оол	1931	«Шылгараңгай күш-ажылы дээш. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден 100 чыл болган байырлалы-биле» ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун юбилейлиг медалы, 25.03.1970ч., №36.	41
2.	Роиза Борисовна Ооржак	1959	«Хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш база 2007 чылда ажылының түннелдери-биле» Россия Федерациязының Бойдус курлавырларының яамызының Хүндүлел бижи, 19.12.2007ч., №730-лс.	31
3.	Клавдия Назыновна Сулдум	1964	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 03.10.2006ч., ОО №115952.	27
4.	Мандыш Чоодуевич Сулдум	1964	«Россия Федерациязының ниити өөредилгезинин хүндүлүг ажылдакчызы» Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем яамызының хөрек демдээ, 03.10.2006ч., ОО №115953.	27

(Уланчылыг).

Галина МАСПЫК-ООЛ,
журналист

Ынак үш херээжен: ЧАЯНА

«Ауди» машинаның, алдын, мөңгүн каасталгаларның чараш ээзи, оол, кыстың эргим авазы, албан-дужаал, алдар-аттың эдилекчизи, аянның кеттинген аныяк херээжен кудумчууга ыглап кылаштап чораан. Ол дыка-ла аас-кежик чок. Ооң чүге ыглап чорууну билдир мен. Чүге дизе ол мен-дир мен.

Мен төрүттүнүп келгеш-ле сугун турму азы дүрген агымын, чылыгы азы соогун эт-кежимге бир дугаар дегенинден сиңирип аркан чаяалгалыг мен. Сугунуң канчаар доңуп бар чыдары, чугалап дамдылавышаан эрири, орай күзүн башкы хар чаарга, өрмөлөнгөн сүт ышкыш тутчуп турарын бодум сугунуң бир дамдызы ышкыш билдир мен. Сугга сүзүглеллиг кажан тыптып келгенин? Бичи тургаш кедергей аарый бээримге, эмчилер меңээ ол үеде ховар нарын кезишкенин кылгаш, амы-тынмал алганнар. Ооң соонда каш хонук канчаар суксаанымны сөс-биле дамчыдары болдунмас. Ол үе иштинде алаакта агып чыдар сугну, чаас соонда хөөлбектелип, машиналар эртип чадааш, чыдып аар малгаштыг сугну, бышкан чодурааларның салбактарынга чаас суу деггеш, аар салам агып турганын, ачам инектеринге суг кудуп бээрме, олар мага хандыр ижи алгаш, бажын көдүрүп кээрме, сугунуң дамдылары хунге чайнап бадып турганындан бээр караамга көстүп кээр, кагып сагынган мен.

Сугга ынакшылым кажан эгелээни? Даглар аразында бичи суурдан ачам алды-чеди-ле хар аразында уруу мени албан-биле Кызылче эдиртип алгаш эккелген. Улуг-Хемниң эринге келгеш, корга-корга сугже кирип, улуг-бие даштар аразында менден хоп-дескен байлаңнарны көргөнимден эвес ыйнаан? Кыс апаргаш, чаас соонда хемниң сай-дажы өң кирип, «морские камушки» деп конфеттер ышкыш өңнерлиг алаарын эскерип, чарашынып ойнаанымдан эвес бе? «Суглап эккелем, уруум» дээн авам үнүн ам-даа сактып чоруурда бе? Кышкы бөрт, тон кырындан улуг хүрүн аржылды авый-шавый эккелгеш, авам ооргамга шарып каар. Чылгыр болзун дээш демир кескиндилерин чыпшыр кадап каан ыяш шанакка бидонум салгаш, сөөртүп алгаш, басыптар мен. Суурнуң суг узар хараалчазы эзим иштинге турган. Тайга үнер машина оруу-биле чоруп ора, орук кыдында ыгыт-дааш чок турар узун, улуг шивилерден сестип чоруур мен. Дыт бажында шөлзөн орган каарган мени көрүп кааш, меңээниңден «каар!» кылдыр кышкырага, корткаш тура дүжүп, доңуп чорааным-даа уттундурар. Арай деп дидимнелип алгаш, бурунгаарлап чоруп ора, дош ортузунда дөңгелчик кылдыр көстүр суг узар черге чедип кээр мен. Тайгыр дошту кидис идиктерим-биле чылып чорааш, шанакты эй тыткаш, сугну узуп эгелээр мен. Долдурупкаш аксын шала-була шарып чыдырымда-ла, шанак чылза-чылза, куду маңнап бада бээр. Доктаап чоруй, уг-биле дедирле-

нирге, аар бидон чайгылып, хамык суг төктүп каар. Карактарда чаштар доңуп, кирбиктерден бээр ак шаң апаргаш, инелерден дошталчак сугну эгип алгаш, хараалчадан узуп оргаш, коргунчуун аа деп бодап органым уттундурбаан. Чуртталганың хараалчазындан оон артык коргунчуг сугну көөр мен деп чүвени кайын билген деп мен.

Студентилеп тургаш, кыжын Каа-Хем суурда угбамның бажыңындан орай кезээ сөөлгү маршруткага четтиге бээр боор мен дээш, общагамче чанып чорутум. Остановкада турган дөрт уруг пиво ижи, менче көрүп алган чугаа кылып турлар. Сөөлгү маршрутка хевирлиг, кижилер дыка хөй болза-даа, тырылдыр кирип алды. Шимчеп чоруптарыыс билек, өңгүр көк, кызыл кылдыр будуттунуп алган уруг чугааны эгеледи:

— Кайда өөренип турар сен?
— ТКУ-да, а силер?

— Бистер уран чүүл училищезинде. Сен мени танывайн тур сен бе?

— Чок.
— Канчап бардың, Бажың-Алаакта башкы угбаң сугга кээп чордун чоп...

— Чок, ол чер кайы угда дээрзин безин билбес мен.

— Мегелеве, сен бистиңге киргеш, Кызылче чана бергениң соонда тонум чоктап каан мен, ам бо кедип алган тур шей сен.

— Чок, мээң ачамның садып берген тону-дур...

Маршрутка иштинде олурган кижилер шимээң чок. Эзирик оолдар безин ыды чиде берген, бис ийини таалап дыңнап орлар. Бо бүгү чонунуң караанга оор кыс болдум. Көдээ суурдан келген болгаш өске кажаада кирип каан хой дег, хөй кижиден чааргаар, эпчосунар турдум. Орта удурланып шыдавак болганымны билеп каан хевирлиг, кезек үе эрткенде-ле: «Тонум кажан уштуп бээр сен?» — деп айтырып-ла чор. Дүрген почта остановказы келзе, эзирик уруглар мурнай дүже берген болза деп бодап чордум. Орук ара Востокка чедир эвээш кижилер үндү.

— Пушкин остановказы — деп, кондуктор дыңнатты. Дүжер кижилер чок болду.

— Бистер дүжеривис ол-дур — дээш, дөрт уруг мени ортузунга кызып алгаш, үндүр берди.

— Кай, тонум эккел — дээш, ол уруг мени идипти.

— Чок, мээң тонум-дур...

— Ужул, ол кижиниң тонун чүге оорлап алган сен? — дээш, бирээзи өске талаже идипти.

— Ужулбас мен, мээң-дир — дээш, дүжүп бербезимге үш дугаар уруг сумкамны ушта соп алды. Караңгылай берген, кижилер-даа көзүлбес боорга, дузалап кээр кижилер чок-тур деп билип турдум.

— Кай, көргүс даан, азар черин ногаан хендир-биле даарап каан чүве — дей-дир.

— Чок, кылагар торгу пөстүг демир илчирбе бар...

— Хынаптаалы че, кымның шын эвес. Уштупкаш көргүзүвүт, өпей.

Донгаш, ээлбестеп калган са-

лааларым-биле өөктеримни чежил-кеш, тонумну ужулгаш, көргүзүп чыдырымда, хенертен ушта соп алды. Алгы-кышкы-биле халчып чоруткаш, Каа-Хем бар чыткан маршрутканы доктаадыпкаш чоруй баарга, бо бүгү мээң-биле болган деп бүүрүвейн көрүп чыдып кагдым. Ынчалза-даа тос-тостуң соогу хаарып кээп, ээн остановкада чааскаан, орук өртээ төлээр акша, чылыгы тон чок артканымны сагындырып келди. Караңгы дээрже көрүп алгаш, «маршрутка чедип келзин!» деп чеже чалынмаан дээр, чүү-даа чок. Соогунга шыдавайн, кылаштап чорутум. Ийи холум-биле шуглай тудуп алган, чүнү-даа көрбейн, барык-ла маңнай аарак, халып ор мен. Чайгаар-ла ыым кээп, дидиреп чоруп ора, бир кадыг чүвеге үскеш: «Ээ, ээ! Что с вами?» дээн үндөн миннип келдим. Кижилер! Арай боорда көөрүмге, мурнумда тыва оол тур. Чүнү-даа чугаалап чадап кааш, кээп дүжүп бар чыдырымда, дыңзыг холдар сегирип алды.

Чылыг куртказынга мени ораап алгаш, «Удува, удува!» деп халып органым сактыр мен. Эргенинде оттуп кээримге, дыка чараш, чазык шырайлыг херээжен кижилер номчуп орган солунун өскээр салып кааш, чанымга кылаштап келди:

— Кандыг-дыр сен, кызым? Чүн аарып тур?

— Чок, чүгээр хевирлиг-дир.
— Кай, изиг шайдан кудуптайн.

Мени Людмила Александровна дээр.

— Мээң адым Чаяна...

Канчап өске бажында чыдар кижилер боор мен деп бодапкаш, дүүн чүү болганын сактып келдим. Тонум чок, авамга чүү дээр мен деп бодап кээримге, карак чаштары оожум бадып турду. Ачам чок апаарга, чылыгы берген акшазын сберкассадан ужулгаш, сенээ ачаның сөөлгү садып берген улуг өртөктүг белээ болур ыйнаан дээш, авам джерси кара пөстен даараан ак-көк дилги моюндурдуктук тон садып берген. Ээзи чок болурга, кодан сынмас мал ала-чайгаар-ла төнүп, аалдарга чагып кааннары ис чок читкен, ыяш дилдирер станогун, мотоцикл, боо дээн ышкыш улуг өртөктүг эдилелдери база-ла улус холунче кирген. Ол бүгүнү бодапкаш, багай авам тонну ам чүнү-биле садып бээрли деп бодап кээримге, ыым улам келген.

— Ой, эчеле бо, сугга кижилер дүже бээр, ынак дыка ыгласа чор. Кай, изиг аш-чемден чип көр — дээш, дыка чаагай хаарган балык, салат баштадыр аң ээди дүлгөн үстүг быдаа кудуп берди. Бажың ээзи херээжен кижиниң эрес, кезээзи, аажы-чаңы чазык боорундан аңгыда, арын-шырайы онзагай чараш, аянныг. Ооң хөглүг чугаазын дыңнап чыда, катап удуп каап-тыр мен. Оттуп кээримге, имиртиней берген. Өрээл ишти караңгы, чанында чем кылыр өрээли хевирлиг, улустар чугаалашты:

— Улузу дилеп турар эвес бе, оглум?

— Дилээр хире улузу бар болза, боду чугаалай бергей, авай.

Ыйтавайн турарын бодаарга, кожуундан келген хевирлиг.

— Ам канчап хеп чок кудумчуга кылаштап чорааны ол? Эмнелген дезипкен эвес бе? Милицияже долгаза...

(Уланчылыг).

ОН-ЛАЙН консультацияларны чорудар

Федералдыг Бүрүткел албанының Тыва Республикада эргелели шимчевес өңчүге болгаш ооң-биле дугуржулгаларга эргелерни күрүнөдөн бүрүткедириниң айтырыгларының талазы-биле интерактивтиг он-лайн консультацияларны 2009 чылдың февраль 11-ден чорудуп эгелээрин дыңнадып тур.

Шимчевес өңчүлүг болгаш ооң-биле дугуржулгаларга эргелерни күрүнөдөн бүрүткедириниң айтырыгларының талазы-биле интерактивтиг он-лайн консультациялар ажил хүннеринде 8.00 шактан 17.00 шакка чедир болур.

Шимчевес өңчүлүг болгаш ооң-биле дугуржулгаларга эргелерни күрүнөдөн бүрүткедириниң айтырыгларының талазы-биле сонугаан айтырыгларыңарны ICQ 394975651 дугаарже чорудуп болур силер.

▲ Аш-чем аймааның янзы-бүрү хевирлериниң делгем ассортименти.

▲ Байырлалдар уткуштур чаа барааннарның киргени.

▲ Өртөктүг силерни кайгадып өөртүр.

Адресивис: Кызыл хоорай, мөөңнеп болгаш үүрмектеп садар бааза, Калинин кудумчузу, 25, склад № 3;

тел.: 5-38-40; «Эхнатон» баазасы,

склад № 3, Каменистая кудумчузу, 15.

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Бистиң идегеливис, эргим оглуус, дуңмаларының чоргааралы, ынак акывыс, эш-өөрүнүң идегелдиг, бүүрелдиг эжи, кайгамчык чазык, чараш аажы-чаңныг, хүндүлээчел, биче сеткилдиг, кызымаккай, тура-соруктуг чораан Юрий Анай-оолович КУУЛАР 47 харлыг тургаш, 2009 чылдың январь 26-да чырык өртөмчөйдөн, хөй санныг дөргүл-төрелдеринден, бүгү чонундан кезээ мөңгөде чарлып чоруткан. Бистиң эргим, ынак акывысты сөөлгү орукче кыштын соогу, черниң ыраа дивейн, үдежи чедип келген дөргүл-төрелдеривиске, чаңгысклассчыларынга, эш-өөрүңге, кудаларывыска, бистиң ынак төрелдеривиске: Деспил-оол Донгакович, Фаина Сендажыевна Санчыларга, Алдын-Херел Донгакович, Алдын-кыс Доржуевна Санчыларга, Тас-оол Донгакович, Зинаида Чамзыриновна Санчыларга, Сара Андреевна, Сай-оол Куртуевич Кууларларга, Клара Кызыл-ооловна, Мөңгүн-оол Монгушович Шаратайларга, Тимур Алдын-Херелович, Урана Доржуевна Санчыларга, Любовь Санчат-ооловна, Алексей Базыр-оолович Монгуштарга, Анай-оол Сегбеевна Ондарга, Григорий Чигжит-оолович, Урана Эмей-ооловна Монгуштарга, Орланмаа Чамзыриновна Донгака, Юрий Кара-оолович, Саида Анай-ооловна Донгактарга, эштери: Радислав Кызыл-оолович, Людмила Долаановна Донгактарга, Чургуй-оол Докул-оолович, Зоя Даадыровна Кыргыстарга, Марта Халый-ооловна, Михаил Билчей-оолович Донгактарга, Чадаанадан келген эштери: Болат Самович, Рада Бөрбүевна Кууларларга база Улуг-Хем кожуунуң Хайыракадан келген төрелдеривиске, Өвүр кожуунуң чагыргазынга, эмчилеринге, Тыва Республикада Россия Федерациязының Үндүрүглөр болгаш чыылдалар талазы-биле яамызының районнар аразында № 4 Үндүрүг инспекция-зынга, Өвүр кожуунуң ишти киригелер килдизинге, СЭС-тин коллективинге, «Торговый Центр» МКБ-ниң коллективинге, Кызылдан, Оо-Шынаадан, Ак-Чыраадан, Чаа-Суурдан, Хандагайтыдан, Дус-Даг суму-зунуң чонунга биске моральдыг болгаш материалдыг дузаны көргүскен, кажыдылалысты үлешкен бүгү чонувуска чүректеривистин ханызындан черге чедир мөгейдивис. Чону — чоорган, хөйү — хөйлең.

Авазы Чолдай Донгаковна, дуңмалары Өнермаа, Өнер-оол, Сентябрина, Силдысмаа, күдээлери, керни.

Авазының оглуна тураскааткан одуруглары:

Дыдырарган кара баштыг,
Дыңнап ханмас хоюг үнүг,
Чылар, чылбас кынып алган
Чуртталгада ол дег оолду
Сурааш, дилээш, тыппас силер.

Амыдырал — кыскарыг-дыр

Дуңмам Юрий Анай-оолович
Кууларның чырык адынга

Аас-кежик бүрүн-даа бол,
Амыдырал кыскарыглыг,
Карак чажы, качыгдал-даа
Кады кожа чурттап чоруур.

Хып дээн чалыы назын өйү
Кылыр ижиң доозулбаанда
Аарык-аржык, човулаң-даа
Аспапталкаш, адырылбас.

Өөрүшкү, кежик-чол-даа
Өң иштинде долуп турда,
Өңүр чечек оңары дег,
Өлүм манап, кедеп турар.

Ажы-биле алыр болза,
Амыдырал — кыскарыг-дыр
Карак чажы, каткы-хөг-даа,
Качыгдал-дыр, муңгарал-дыр.
26.01.2009 ч.

Деспил-оол
Донгакович Санчы.

Торгалыг.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазыа.

Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЈНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ:

Кол редактор — 2-01-35, кол редакторнуң оралакчызы — 2-19-87, тел/факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91.

КИЛДИСТЕР: ийитилел-политиктиг килдиз — 2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-03-87, көдээ ажил-агый, очулга — 2-17-09, улуттук — 2-40-77, e-mail: shyn@tuv.ru

Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар. Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 2 ама.

Тираж 8700. Чагыт 20. Номери парлааже дужааганы: график езугаар — 22.00, херек кырында — 20.00.

Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100

ШЫН

АГАР САНЫВЫС: № 40703810400000010000 Б ОАО Банк «Тувакредит».

Кызыл ИНН—1701008465; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304729.

Россия Федерациязының Парлаага, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле яамызының Ортаагы Сибирде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солунну 2004 чылдың май 14-те эде бүрүткээн.

Херечилелдиң дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730.

ТР-ниң «Тываполиграф» унитарлыг курунениң бүүдүрүлгезинге парлаан (Кызыл, Шетинкин-Кравченко, 1).

Солунда парлааттыг материалдарның авторларының бодалдары редакцияны туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттыг саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадылгалары дээш авторлар боттары харыылаар.